

Kerkdienst Janskerk 25 december, kerstochtend

Thema: De stem van Jozef. Het beeld van Jozef in de kerststal

Lezing: Mattheus 1 en Lukas 2, 15-20

Voorganger: ds. Harry Pals

Inleiding

Voor het kerstkind was geen plek in de herberg, geen plaats in de bewoonde en beschaafd lijkende wereld. mensen. Hij is overgeleverd aan het veld, met zijn ruige bewoners in de vorm van herders en schapen. Daar wil God wonen, in dat schamele onderdak. De herders komen kijken wie dat kindje is, over wie ze gehoord hebben. Mannen van de wildernis komen op kraamvisite bij de pasgeboren baby. En nog sterker: als zij weer weggaan verkondigen ze over wat ze gehoord hebben. Ze verhalen wie zij gezien en ontmoet hebben, en dragen het Kind in hun hart. Jozef is aanwezig, zijn naam wordt genoemd, hij staat Maria en Jezus terzijde, waakt ongetwijfeld over hen. Toch is zijn rol in het verhaal vrij miniem. Wie is deze man? Welke kleur en stem geeft hij aan dit mysterieuze gebeuren in die stal bij Betlehem?

Overweging

'De stem van Jozef' is het thema van deze Kerstmorgen - en bijna het eerste wat we in de viering hoorden was 'Hij zwijgt de hele bijbel lang' - grappig. Maar misschien is het wel zo dat Jozef spreekt door te zwijgen.

De stem van Jozef... - Maria gaat voorop, maar na wat zij ons verteld heeft in de adventstijd staat nu *Jozef* in het midden.

Welk beeld hebben we van Jozef? We inventariseerden dat tijdens de voorbereiding: grijze muisman, *bijfiguur*, gelovige sul. En is er ook nog iets goeds over hem te zeggen? Ja: hij hield echt veel van Maria, kon goed luisteren, was bescheiden, een trouwe beschermer, standvastige dromer.

Mij viel op hoe hij in het stukje van het overbekende kerstverhaal dat we hoorden aanwezig is: *midden tussen Maria en het kind*. Zo treffen de herders het aan: Maria en Jozef en het kind in de voederbak, dus: Jozef centraal - maar hij wijst van zich af, hij verwijst naar opzij: het kind, Maria. Dat is zijn rol, zijn zwijgzame veel-zeggende rol.

Zo wordt Jozef neergezet in het Kerstverhaal zoals Mattheus het vertelt. Die vertelt het verhaal op een manier die je niet zo gemakkelijk voor je ziet, heel anders dan het veel bekendere verhaal van Lucas, met stal en voerbak, engelen en herders.

Een vreemd verhaal vertelt Mattheus. Dat begint al met die eindeloze geschiedenisrij, die hij natuurlijk niet opgenomen heeft vanwege zijn historische interesse, maar vanwege het verhaal er achter, beter gezegd: er doorheen, de 'boodschap', zeg maar. En die zit in de afwijkingen. In die maar doorgaande monotone rij van potente mannen die zonen verwekken, een rij die je wat vermoeid met enzovoort, enzovoort kunt aanduiden, komen soms vrouwen verrassend tussen beide. Daarmee doorbreken zij de vanzelfsprekende gang van de geschiedenis. 'Mensen zijn vader en zoon / en dat gaat maar door...' - mooi niet dus, terecht is dit couplet door Huub Oosterhuis geschrapd uit zijn 'Lied van de stad'.

En de rij loopt uit op wel een hele vreemde verwekking, waarin Jozef wel genoemd wordt, maar alleen als 'man van...'. Jezus komt tevoorschijn als 'zoon van David', ja - maar in die prachtige afkomst zit wel een komische sprong, waardoor het allemaal net niet 'klopt': er zit een breuk in, het loopt via Jozef, maar die staat buitenspel, die is niet de verwekker, niet de verwekkende kracht die Jezus heeft voortgebracht. Jozef is niet de vader van Kerst...

Waarom vertelt Mattheus dit zo? Om de open ruimte van de Eeuwige te suggereren, ons in te *fluisteren*: ergens speelt in de gaten van ons menselijk bestaan God een rol, God als Geestkracht, als de tochtige wind die door de kieren van de geschiedenis blaast en daarmee alle machten omver kegelt. Dat kan je niet analyseren of verklaren, daar kan je alleen een *verhaal* van vertellen, de feiten omspelen met mythische fantasie. Dat luistert nauw, daar heb je de goede oren voor nodig...

Zoals evangelisten dat altijd doen grijpt Mattheus terug op een oud verhaal uit Israels bijbel, een verhaal van een dromer: van Jozef Jakobszoon die met zijn dromen op wonderlijke wijze ooit Egypte en Israel gered had van de honger. En hier is weer een Jozef Jakobszoon die een dromer is, die droomt van een wonderbaarlijke verwekking: niet uit mannenkracht, maar uit Gods kracht, uit *Geesteskracht*. Een radicaal, bij mensen onmogelijk nieuw begin. De geboorte van een kind in wie God vlees-en-bloed wordt, die zijn naam *doet*: Jezus, *Jehoshua*, 'de Eeuwige redt', *Immanu-El*, 'God met ons'.

Mattheus beschrijft Jozef a.h.w. als de spil waar het Jezus-verhaal omheen draait. Maar het schuurt en piept om hem heen. Jozef lijdt pijn aan de rol die hij moet spelen, die hem overkomt. Hij moet afstand doen van wat normaal is, van zijn eerste plaats als vader, en zo in alle bescheidenheid de engeldroom van de Eeuwige mee-verwezenlijken. Hij moet de stap maken om zijn vaderschap niet meer te beleven als recht, maar als dienst, als dienst aan een droom. En 'klopt' die droom? Je weet het nooit helemaal zeker... Maar Jozef volgt zijn hemelse droom.

In een uiterste impasse van zijn bestaan volgt Jozef de hemelse influistering. Ik voel mee met hem: waar wij op onze grenzen stuiten, waar wij geen weg meer zien, waar wij weggehaald worden uit onze trots, onze vanzelfsprekendheden, daar kan ruimte komen voor Gods scheppende kracht. Wie zou dit zo bedacht hebben, zo willen? Ik kan er niet bij, ik moet me overgeven aan het wonder dat Kerst is...

Leonard Cohen zong ooit in zijn 'Anthem':

*Ring the bells that still can ring
Forget your perfect offering
There is a crack in everything
That's how the light gets in*

A *crack*: een krakende scheur in de wankle ijsvloer van het leven - daardoor kan er licht vallen op ons leven. Daardoor kan het gebeuren: God piept binnen, Gods kracht wordt in zwakheid volbracht, er geschiedt wat menselijk onmogelijk was. Dat is Christusfeest Kerst, dit mens-onmogelijke kind.

En het komt bij ons uit. 'Hij geeft zijn lichaam ons in handen', zingen we zometeen als Kerstbericht - door onze handen heen wordt hij ons, worden wij zijn lichaam - als wij breken en delen, het Kerstkind achterna leven. Zo moge het zijn.